

Aktuální kontury profese muzejního pedagoga. Reflexe kvalifikační profilace pracovníků v oblasti muzejní pedagogiky na příkladu Komise pro práci s veřejností a muzejní pedagogiku AMG ČR

Lucie Jagošová – Jitka Králová

Mgr. Lucie Jagošová, DiS.
Masaryk University
Faculty of Arts
Department of Archaeology and Museology
Arna Nováka 1
602 00 Brno
Czech Republic
e-mail: jagosova@phil.muni.cz

Mgr. Jitka Králová
Regional museum Melník
Nám. Míru 54
276 01 Mělník
Czech Republic
e-mail: kralova@muzeum-melnik.cz

Muzeológia a kultúrne dedičstvo, 2017, 5:2:141-153

Current professional profile of a museum pedagogue: qualifications of museum pedagogues in the requirements of the Committee for Public Relations and Museum Pedagogy of the Czech Association of Museums and Galleries

Museum pedagogue as an independent museum profession has been paid an increased attention in the practice, professional literature and in empirical research. The Committee for Public Relations and Museum Pedagogy at the Czech Association of Museums and Galleries also entered this sphere by updating the number of members and carrying out a questionnaire inquiry. Who are the members? Which professional qualities and specializations do they offer? The study presents current outputs of a research inquiry among educational workers in Czech museums and the other museum professions.

Key words: museum pedagogue, museum pedagogical research, questionnaire inquiry, Czech Association of Museums and Galleries, Committee for Public Relations and Museum Pedagogy

1. Teoretická východiska

Dynamický rozvoj muzejní edukace v současnosti ovlivňuje řada aspektů. Vedle návaznosti na bohatou tradici práce muzeí s veřejností v uplynulých dekádách,¹ rozvoje vzdělávání a každodenní praxe edukačních pracovníků muzeí nese nemalý význam také vzájemné sdílení poznatků a zkušeností prostřednictvím oborových setkání na platformě profesních sdružení. V českém prostředí mezi tyto představitele patří Rada galerií České republiky a její Komora edukačních pracovníků a *Asociace muzeí a galerií České republiky* (AMG) a její Komise pro práci s veřejností a muzejní pedagogiku. Ta posloužila jako platforma dílčí výzkumné sondě

¹ Srov. JAGOŠOVÁ, Lucie – KIRSCH, Otakar a kol. *Muzejní profese a veřejnost 1. Nástín historie a současnosti vzájemných vztahů muzeí a jejich publika* [online]. Brno : Masarykova univerzita, 2016 [cit. 2017-02-06]. Dostupný z [www: <http://www.phil.muni.cz/plonedata/waom/knihy_oddeleni/muzejni_profese_a_veřejnost.pdf>](http://www.phil.muni.cz/plonedata/waom/knihy_oddeleni/muzejni_profese_a_veřejnost.pdf); JAGOŠOVÁ, Lucie – MRÁZOVÁ, Lenka. Tradition of museum pedagogy and the role of Brno museology on its development. In: *Museologica Brunensia*, 2015, roč. 4, č. 2, s. 56-64.

do profesních profilů muzejních pedagogů, jejíž výsledky nastiňuje tento text ve snaze přispět k rozkrývání aktuálních kontur pracovníků působících na poli muzejní pedagogiky. Zasaduje je do nezbytného kontextu pojetí muzejněpedagogické profese a oborového působení Komise pro práci s veřejností a muzejní pedagogiku. Úvodní kapitola tedy věnuje prostor stručnému vykreslení charakteristiky profese muzejního pedagoga a působení sledované oborové komise, v níž proběhla e-dotazníková sonda, jejíž design a výsledky sumarizuje druhá kapitola a závěrečné shrnutí.

1.1 Charakteristika muzejního pedagoga

Postupnou profesionalizací muzejní práce se po vědeckých oborech zastoupených v muzeích a věnujících se odbornému zpracování sbírek postupně generují další specializované profese, orientované na jednotlivé oblasti muzejní prezentace a zprostředkování informačního obsahu sbírek muzejnímu publiku. K nejmladším z těchto v muzeu svébytně působících profesních specializací² patří také samostatná pracovní pozice muzejního pedagoga. Muzejní pedagog, bez ohledu na přesný název pracovního postu v konkrétním muzeu,³ představuje profesi, která pomáhá muzeím naplňovat jejich edukační poslání.⁴

Podle *Národní soustavy povolání*,⁵ jedné z oficiálně deklarovaných komplexnějších charakteristik této profesní profilace v českém prostředí, muzejní pedagog⁶ „didakticky zpřístupňuje obsahy a témata kulturního a přírodního dědictví (např. výstav a expozic) různým cílovým skupinám v muzeu. Vhodnou formou vzdělává návštěvníky různých cílových skupin prostřednictvím předávání informací o předmětech kulturní hodnoty, přírodninách, minulých a současných jevech.“ Zde formulované kvalifikační požadavky uvádějí jako optimální přípravu dosažený magisterský titul v oborech spadajících pod historické vědy nebo obecnou teorii a dějiny umění a kultury. Možnou alternativu představuje dosažený magisterský titul v oboru pedagogika, učitelství pro základní školy, učitelství pro střední školy a v oboru specializace v pedagogice. Jako potřebné odborné teoretické znalosti se uvádějí muzeologie, předškolní vzdělávání a výchova, vedení odborného výcviku a praktického vyučování. K odborným praktickým dovednostem⁷ se řadí orientace v aktuálním muzejněpedagogickém dění v domácím i zahraničním prostředí, sestavení edukační koncepce muzea, formulování edukačních cílů a didaktická analýza vzdělávacího obsahu učiva expozic a výstav

² Např. vedle profesí z oblasti public relations a muzejního marketingu.

³ Objevují se např. označení animátor, edukátor, kulturně výchovný pracovník, pracovník pro styk s veřejností, programový pracovník, kurátor styku s veřejností.

⁴ Optikou muzejněpedagogické praxe chápe Graeme K. Talboys muzejního pedagoga jako kohokoli z muzejního personálu, kdo má za úkol organizování a distribuci edukačních služeb, stejně tak jako odpovědnost za to, aby edukační funkce muzea byla součástí diskusí a plánování managementu muzea. Tato osoba však vždy nutně není edukačním specialistou a nenese další odpovědnost za muzeum jako takové. TALBOYS, Graeme K. *Museum Educator's Handbook*. Aldershot, Brookfield : Gower, 2000, s. x. Profese muzejního pedagoga zahrnuje jak praktickou, tak také teoretickou rovinu edukační práce v muzeu. Podrobněji se tématu věnuje např. kapitola Muzejní pedagog, viz JAGOŠOVÁ, Lucie – JÚVA, Vladimír – MRÁZOVÁ, Lenka. *Muzejní pedagogika. Metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. Brno : Paido, 2010, nebo JAGOŠOVÁ, Lucie. Muzejní pedagog jako (semi)profese. *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, 2015, roč. 3, č. 2, s. 39-58.

⁵ Veškeré dále uváděné informace (poslední aktualizace údajů z roku 2012), formulované v *Národní soustavě povolání*, jsou čerpány z karty povolání Muzejní edukátor. In *Národní soustava povolání* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2016-12-04]. Dostupný z [www: <http://katalog.nsp.cz/karta_p.aspx?id_jp=102314>](http://katalog.nsp.cz/karta_p.aspx?id_jp=102314).

⁶ Karta povolání uvádí jako alternativy označení této pozice muzejní edukátor nebo edukační pracovník.

⁷ Srov. PARKER, Harry S. III. The training of museum educators. In: *The museum in the service of man: today and tomorrow: The museum's educational and cultural role/ Le musée au service des hommes aujourd'hui et demain: Le rôle éducatif et culturel de musée*. Paris: International Council of Museums, 1972, s. 169-170.

ve vztahu k cílovým skupinám návštěvníků, sestavování a plánování edukačního či doprovodného kulturního programu, výběr vhodných muzejně didaktických metod a jejich aplikace v muzejně pedagogické praxi, aktivní vedení edukačního programu či jiného doprovodného kulturního programu, tvorba metodického listu k edukačnímu programu či doprovodnému muzejnědidaktickému materiálu a tvorba doprovodného muzejnědidaktického materiálu (např. pracovní listy, průvodci pro děti a rodiče aj.) či pomůcek, koordinaci činnosti průvodců, lektorů a dozorců, iniciování edukační koncepce muzea, evaluace všech typů edukačních aktivit v muzeu atd. Výkon tohoto povolání rovněž vyžaduje disponování měkkými⁸ a obecnými kompetencemi.⁹ Pro výkon této typové pozice jsou obvykle požadovány teoretické odborné znalosti z oblasti předškolního vzdělávání a výchovy, vedení odborného výcviku a praktického vyučování, muzeologie¹⁰ a soubor požadovaných praktických odborných dovedností.¹¹ Výkon této pozice může mít i určitá rizika ze zdravotního hlediska.¹²

Od listopadu 2016 je také součástí *Národní soustavy kvalifikací*, kdy byla schválena profesní kvalifikace pod označením muzejní edukátor.¹³ Ta již jasně charakterizuje pro edukační pracovníky v muzeích kvalifikační a hodnotící standardy. Očekávaná odborná způsobilost zahrnuje orientaci v aktuálním muzejněedukačním dění v domácím i zahraničním prostředí a v pedagogicko-psychologických pojmech vztahujících se k muzejní edukační činnosti, dále předpokládá odborné kompetence ke stanovení edukační koncepce a strategie muzea, stejně jako stanovení cílů muzejní edukace, navržení a zpracování edukačního programu muzea, za výběru a použití vhodných didaktických metod a forem muzejní edukace, schopnosti vhodné prezentace muzejněedukační činnosti, a to při uplatňování profesionálního jednání a komunikace v muzejněedukační činnosti. Tyto základní odborné kompetence jsou v hodnotícím standardu dále podrobněji rozpracovány, včetně organizačních a metodických pokynů k jejich kvalifikačnímu ověření.¹⁴

Obecné principy dobré praxe v muzejní edukaci pak hovoří o třech stavebních kamenech profesních standardů pro muzejní pedagogy (*Professional Standards for Museum Educators*),

⁸ Specifikují se především efektivní komunikace, samostatnost, řešení problémů, celoživotní učení, aktivní přístup, objevování a orientace v informacích, dále také spolupráce, kreativita, flexibilita, uspokojování zákaznických potřeb, výkonnost, plánování a organizování práce, zvládání zátěže, ovlivňování ostatních a také vedení lidí.

⁹ Sem patří počítačová způsobilost, jazyková způsobilost v češtině a angličtině, numerická způsobilost, ekonomické a právní povědomí, jazyková způsobilost v dalším cizím jazyce.

¹⁰ Jako výhodné jsou navíc specifikovány odborné znalosti metod a postupů lektorství v odborných kurzech, didaktika a didaktická technika, hodnocení, testování a měření ve vzdělávání, metodologie distančního vzdělávání a dějiny umění.

¹¹ Viz pozn. 6; srov. TRAN, Lynn Uyen – KING, Heather. The Professionalization of Museum Educators : The Case in Science Museums. In: *Museum Management and Curatorship*, 2007, č. 2, s. 138-143. Požadavky na muzejního pedagoga formulují prostřednictvím šesti oblastí, kterými jsou kontext edukace, svobodná volba a motivace, muzejní objekty, interdisciplinární souvislosti, vzdělávací teorie, slovní komunikace.

¹² Např. omezení případnými duševní poruchami, poruchami chování nebo závažným psychosomatickým onemocněním. Z hlediska pracovních podmínek jedinec na postu muzejního pedagoga není vystaven žádné významné zátěži.

¹³ Aktuálně platné znění zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících ve znění pozdějších předpisů, řešící odbornou kvalifikaci pedagogického pracovníka, bohužel nereflektuje různá prostředí, v nichž proces edukace přesahující prostředí formálního vzdělávání (a s ním související zejm. učitelskou profesí) probíhá. Neumožňuje tak v legislativním a pracovně-právním prostředí pro edukačního pracovníka v muzeích užívat označení muzejní pedagog (zavedeného v praxi i odborné literatuře), který je tak v obou národních soustavách nahrazen neutrálnější akceptovatelnou formulací muzejní edukátor.

¹⁴ Více viz Muzejní edukátor. In *Národní soustava kvalifikací* [online]. [cit. 2017-07-08]. Dostupný z [www: <https://www.narodnikvalifikace.cz/kvalifikace-1123/kvalifikacni-standard>](https://www.narodnikvalifikace.cz/kvalifikace-1123/kvalifikacni-standard).

kterými jsou přístupnost, odpovědnost a rozvoj.¹⁵ Charakteristikou muzejního pedagoga můžeme nacházet také určité paralely s učitelskou profesí.¹⁶ Reflexe praxe muzejních pedagogů je zčásti zachycená v odborných textech, empirických výzkumech¹⁷ a v činnosti metodických a akademických pracovišť a profesních sdružení. Aktuální pohled na profesi muzejního pedagoga omezuje skutečnost, že dosud nebyla v kontextu České republiky získána kvantifikovaná plošná data, která by reflektovala např. jejich počet mezi muzejními zaměstnanci, vzdělání, odbornost, praxi apod. Obraz profese muzejního pedagoga tak může být dezinterpretován automatickým přebíráním nerevidovaných charakteristik ze starší literatury, diskusí nebo neověřených domněnek. Některé z nich předpokládají nedostačující stupeň a neodpovídající odbornou profilaci v dosaženém vzdělání a erudici v oboru, vysokou fluktuaci pracovníků na postech muzejních pedagogů anebo neustálé vnímání počátků muzejní edukace bez znalosti vývojového kontextu jako „porevoluční“ novinky na poli muzejní práce.

1.2 Působení Komise pro práci s veřejností a muzejní pedagogiku na poli muzejní edukace

Profesní platforma, sdružující muzejní pedagogy a další pracovníky věnující se muzejnímu publiku v rámci Asociace muzeí a galerií České republiky¹⁸ (AMG), vznikla spojením původní Komise pro práci s veřejností (1996)¹⁹ s Pracovní skupinou pro muzejní pedagogiku (2003).²⁰ Jejich sloučením (2004) přichází určitý restart – znovuobnovení a aktivizace komise a sjednocení

¹⁵ Profesní standardy pedagogické komise, působící pod *American Alliance of Museums*, jsou rozpracovány do šesti základních bodů: 1. zacílení na muzejní publikum a komunity; 2. respekt a porozumění vůči diversitě muzejního publika; 3. odbornost v obsahu vzdělávání a metodách muzejní edukace; 4. rozvoj návštěvnického zájmu a podpora principu spolupráce; 5. rozvoj edukace jako klíče k naplňování poslání a cílů muzejní instituce; 6. láska k procesu učení a závazek rozvíjet informovanost a kultivovanost občanů. Viz *Excellence in Practice: Museum Education Principles and Standards* [online]. Washington : American Association of Museums, 2005, s. 10 [cit. 2016-11-30]. Dostupný z [www: <http://www.aam-us.org/docs/default-source/accreditation/committee-on-education.pdf?sfvrsn=0>](http://www.aam-us.org/docs/default-source/accreditation/committee-on-education.pdf?sfvrsn=0).

¹⁶ Např. negativnější vnímání prestiže svého povolání než přináší všeobecné mínění, nerovnoměrné zastoupení mužů a žen na uvedeném pracovním postu, psychická zátěž a stres spjaté s výkonem povolání nebo prolínání některých profesních nároků a pedagogických kompetencí, schopností a dovedností.

¹⁷ Výzkumy muzejních pedagogů v našem prostředí se zaměřují spíše na předmět činnosti a cílové skupiny než na samotný profesní profil muzejních pedagogů. Takto profilovány např. STUHLÍKOVÁ, Alice. *Profese galerijního pedagoga*. Brno : Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra výtvarné výchovy, 2012. Dizertační práce; HRUBIŠOVÁ, Jana. *Syndrom vyhoření u muzejních průvodců a lektorů*. Brno : Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav archeologie a muzeologie, 2014. Diplomová práce.

¹⁸ Do roku 2000 nesoucí název Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií.

¹⁹ Za jejím vznikem stála „potřeba některých muzejníků hlouběji poznat zákonitosti práce s návštěvníkem v muzeích a vytvořit i patřičnou teoretickou základnu.“ HOLMAN, Pavel. Historie Odborné komise pro práci s veřejností při AMG. In: *Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií. Deset let činnosti 1990–2000*. Praha : Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií, 2000, s. 76. Svou činnost zahájila s úvodní ambicí zmapování současné situace v oblasti práce s veřejností v muzejnictví, na jehož základě by bylo následně možné specifikovat další prioritní úkoly v oblasti odborné terminologie, odborné literatury, podpory rozvoje muzejně výstavní kritiky, pořádání seminářů, pracovních setkání a konferencí a popularizaci podstaty muzejní činnosti. HOLMAN, Pavel – ZÁRYBNICKÝ, Miloš – FIALOVÁ, Dagmar. Nově ustavená Pracovní skupina pro práci s veřejností se představuje. In: *Věstník Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií*, 1997, č. 3-4, s. 3-4. Později byly cíle komise rozšířeny také o ambici vypracovat zásady odborné kritiky muzejních prezentačních forem, zejména výstav. HOLMAN, Pavel. Zasedání Odborné komise pro práci s veřejností. In: *Věstník Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií*, 1998, č. 3, s. 7.

²⁰ FIALOVÁ, Dagmar. *Výroční zpráva Asociace muzeí a galerií za rok 2003*. Praha : Asociace muzeí a galerií České republiky, 2004, s. 11.

obou proudů do společné působnosti pod současným názvem *Komise pro práci s veřejností a muzejní pedagogiku*.²¹

Komise se za dobu svého působení²² zaměřuje na vytváření informačních kanálů o práci s veřejností, muzejní pedagogice a možnostech financování a vzdělávání v této oblasti v rámci muzejnictví v ČR, vytváření informačních kanálů vůči sféře školství a široké veřejnosti v tuzemském i mezinárodním dosahu a realizaci každoročních seminářů k práci s veřejností a muzejní pedagogice.²³ Od roku 2010 soustředila úsilí a podporu k přípravě kurzu muzejní pedagogiky²⁴ a užší spolupráci s Metodickým centrem muzejní pedagogiky,²⁵ Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvem kultury.²⁶ V posledních letech usiluje o vnímání muzejní pedagogiky v širším kontextu dalších aspektů komunikace a vztahů mezi muzei a veřejností (tj. muzejní výstavnictví, muzejní marketing a management, oblast profesního vzdělávání a rozvoje lidských zdrojů).²⁷

Speciální pozornost u oborových setkání zaujímají muzejnědidaktická témata,²⁸ vztah teorie a praxe,²⁹ problematika pracovníků v tzv. první linii³⁰ a spolupráce jak napříč muzejními

²¹ FIALOVÁ, Dagmar – MEDŘÍKOVÁ, Petra. *Výroční zpráva Asociace muzeí a galerií za rok 2004*. Praha : Asociace muzeí a galerií České republiky, 2005. s. 11-12.

²² Za uplynulých dvacet let její činnosti se na předsednických postech vystřídali Pavel Holman (1996–2004), Michal Stehlík (2004–2008), Přemysl Reibl (2008–2009), Hana Němcová (2009–2013), Kateřina Tomešková (2013–2016) a Jitka Pešková (od 2016).

²³ STEHLÍK, Michal. Ustavující zasedání komise pro práci s veřejností a muzejní pedagogiku AMG. In: *Věstník Asociace muzeí a galerií České republiky*, 2004, č. 4, s. 5.

²⁴ Tento kurz nakonec vzniká nikoli v rámci AMG, ale zřizuje jej ve formátu ročního kurzu se závěrečnou zkouškou v roce 2012 Metodické centrum muzejní pedagogiky při Moravském zemském muzeu v Brně pod názvem *Základy muzejní pedagogiky*.

²⁵ Dříve působící jako Centrum pro rozvoj muzejní pedagogiky a práce muzeí se zdravotně postiženou mládeží při Moravském zemském muzeu.

²⁶ NĚMCOVÁ, Hana. V Brně se sešla Komise pro muzejní pedagogiku a práci s veřejností. In: *Věstník Asociace muzeí a galerií České republiky*, 2010, č. 1, s. 11-12.

²⁷ A to zejména prostřednictvím podpory oborové a mezioborové spolupráce, rozvoje teoretické, metodické, metodologické a aplikační báze oboru v kooperaci s akademickými a metodickými pracovišti, podpory profesního vzdělávání, průběžného mapování vývoje a proměn muzejněpedagogické obce, profesních standardů a trendů v edukační praxi, a podpory profese muzejního pedagoga, její profesionalizace a profesního ukotvení na trhu práce. Viz *Komise pro práci s veřejností a muzejní pedagogiku* [online]. Praha : Asociace muzeí a galerií České republiky, 2015 [cit. 2016-11-30]. Dostupný z www: <<http://www.cz-museums.cz/web/amg/organy-amg/komise/komise-pro-praci-s-verejnosti-a-muzejni-pedagogiku>>.

²⁸ Zásadní celorepublikové kolokvium *Muzea a vzdělávací systém v České republice* (Brno, 2008) se týkalo tehdy pro muzea velice aktuálního tématu potenciálu rámcových a školních vzdělávacích programů a jejich reflexe při rozvoji spolupráce muzeí se školami. Z kolokvia byl vydán stejnojmenný sborník. Z dalších akcí jmenujme např. téma *Muzejní edukace v přírodovědných expozicích a na industriálních památkách* (Ostrava, 2014) nebo kolokvium *Různé cesty, stejné cíle – Vhodné strategie a účinné metody zpřístupnění muzejního a galerijního obsahu* (Plzeň, 2015).

²⁹ Např. workshop *Praxe teorii, teorie praxi* (Přerov, 2013) viz TOMEŠKOVÁ, Kateřina. Reflexe celostátní odborné akce muzejně pedagogické disciplíny. *Věstník Asociace muzeí a galerií České republiky*, 2013, č. 6, s. 10–11.

³⁰ Tj. pracovníků prvního kontaktu s veřejností jako průvodci, pokladní, dozorcí atd. V průběhu roku 2015 proběhly semináře a workshopy *V první linii... Inovativní přístupy v průvodcovské a lektorské činnosti* (Brno; průběh a závěry viz JAGOŠOVÁ, Lucie. Záměry a výstupy kolokvia V první linii... Inovativní přístupy v průvodcovské a lektorské činnosti. In: *Museologica Brunensia*, 2015, roč. 4, č. 1, s. 35-36; JAGOŠOVÁ, Lucie. *V první linii... Inovativní přístupy v průvodcovské a lektorské činnosti. Výstupy kolokvia Komise pro práci s veřejností a muzejní pedagogiku AMG ČR (metodický materiál)*. Brno : Ústav archeologie a muzeologie FF MU – Oddělení muzeologie a Katedra UNESCO pro muzeologii a světové dědictví, 2015, *V první linii – Spolu a společně* (Jihlava), *Komunikace se zákazníkem aneb co může ovlivnit každý z nás* (Hradec Králové; viz KULHAVÁ, Zdeňka – TOMEŠKOVÁ, Kateřina. V první linii... potřetí. Komunikace se zákazníkem aneb Co může ovlivnit každý z nás. In: *Věstník Asociace muzeí a galerií České republiky*, 2015, č. 5, s. 25).

profesemi, tak mezi muzejními pedagogy a obvyklými partnery při muzejní edukaci.³¹ Kontinuálně je využíván prostor pro sdílení poznatků z aktuální praxe a prezentaci edukačních programů a aktivit muzeí, metodických center a univerzitních pracovišť v oblasti muzejní edukace a prezentace.³²

Původní členská základna komise za dobu své existence několikanásobně zvýšila svůj počet až na současných 68 členů.³³ S postupným nárůstem se proto objevují logické tendence na systematické zmapování členské základny a získání obrazu profesního profilu ve sledované odborné činnosti jako odraz aktuálního stavu profesionalizace oboru. Vedle obracení se dovnitř však souběžně komise směřuje k mezinárodní spolupráci, a to prvním krokem k navázání kontaktů se slovenským protějškem – *Odbornou komisiou pre výchovu a vzdelávanie v múzeách pri Zväzu múzeí na Slovensku*,³⁴ s dalším rozvojem vazeb na lokální úrovni i do širších vazeb mezinárodních.

2. E-dotazníková sonda do členské základny Komise pro práci s veřejností a muzejní pedagogiku

Na sklonku roku 2015 realizovaná revize členské základny komise mezi svými členy současně iniciovala provedení e-dotazníkového šetření, které by aktuálně ověřilo aktuální charakteristiky profesionálů v oblasti muzejní pedagogiky. To skrze výzkumný vzorek 68 osob zapojených do činnosti komise začítilo na získání prvotních dílčích dat o kvalifikačním profilu (jejich vzdělání, kvalifikaci, oborové/tematické specializaci a délce praxe) osob profesně spjatých s muzejní pedagogikou. Data tohoto charakteru zatím v českém prostředí dosud nebyla publikována a koncipovaná e-dotazníková sonda tak směřuje k získání základních dat, která mohou být následně dále rozvíjena a plošněji ověřována.

Cílem této dílčí sondy, s validitou ke členské základně komise, bylo přispět k získání základních profesiografických kontur muzejního pedagoga. Ty by za konfrontace s dosavadním vnímáním profese a za podpory dalších výsledků mohly přispět ke vnímání muzejních pedagogů jako expertních pracovníků ve svém oboru a prospět při snahách o postupné prosazování plnohodnotného systémové uznání profese muzejního pedagoga.

2.1 Design výzkumné sondy

Výzkumná sonda začítila na zjištění základní charakteristiky muzejněpedagogických pracovníků podle jejich vzdělání, profesní specializace a praxe v oboru. Muzejněpedagogické pracovníky chápeme pro účely této sondy v nejširším pojetí, zastřešujícím různé stupně

³¹ Např. seminář *Škola a muzeum – místa edukačně podnětného setkávání* (Litomyšl, 2016; viz KRÁLOVÁ, Jitka – KMOŠKOVÁ, Renata. Muzejní pedagogové a učitelé... Spolu a společně. In: *Věstník Asociace muzeí a galerií České republiky*, 2016, č. 2, s. 30) nebo kolokvium *Jak pracuje tým. Prezentací a edukační aktivity muzeí jako důvod spolupráce napříč muzejními profesemi* (Přerov, 2016; ve spolupráci s Komisí pro muzejní management AMG; viz TOMEŠKOVÁ, Kateřina. Jak pracuje tým aneb Ohlédnutí za přerovským kolokviem. In: *Věstník Asociace muzeí a galerií České republiky*, 2016, č. 4, s. 27). Z akce byl vydán sborník TOMEŠKOVÁ, Kateřina a kol. (ed.). *Jak pracuje tým. Prezentací a edukační aktivity muzeí jako důvod spolupráce napříč muzejními profesemi. Sborník z kolokvia Přerov 2016*. Brno : Moravské zemské muzeum, 2016.

³² Viz např. NĚMCOVÁ, Hana – KYSELO, Alena Anna. Seminář muzejních pedagogů v Jičíně. In: *Věstník Asociace muzeí a galerií České republiky*, 2013, č. 1, s. 15–16.

³³ Podle údajů z jara 2016 čítala členská základna podle výroční zprávy 62 osob (zástupců institucionálních členů) a 6 individuálních členů. *Výroční zpráva Asociace muzeí a galerií ČR za rok 2015*. [Praha]: [Asociace muzeí a galerií České republiky], [2016].

³⁴ *Odborná komisia pre výchovu a vzdelávanie v múzeách* [online]. Banská Bystrica: Zväz múzeí na Slovensku, 2016 [cit. 2016-11-30]. Dostupný z [www: <http://okvav.zms.sk/>](http://okvav.zms.sk/).

muzejněpedagogické odbornosti (tj. včetně lektorského a průvodcovského působení), různou mírou zastoupení muzejní pedagogiky v profesním působení respondentů (tj. jak samostatně, tak kumulované pracovní pozice). Naopak na věk a pracovní právní vazby respondentů k zaměstnavateli (kupř. výše úvazku) nebyl brán zřetel.

Při sběru dat a následném vyhodnocování musely autorky výzkumu počítat s určitými limity takto koncipovaného výzkumu. Tím byl již samotný vzorek, který je zobecnitelný na zkoumanou komisi a generalizaci dat by umožnilo až jeho plošné ověření na široké obci muzejních pedagogů, s rovnoměrnějším zastoupením respondentů podle jednotlivých regionů České republiky. Další riziko představuje vztah respondentů k autorkám výzkumu jako členkám zkoumané komunity a současně respondentkám realizovaného výzkumu, a to zejm. v možných dopadech na ovlivnění odpovědí respondentů a interpretace dat. Naopak přínosy takto koncipovaného výzkumu představují dobrou orientaci v problematice a porozumění zkoumané komunitě, možnost efektivněji motivovat k zapojení do výzkumu a získat vysoké procentuální zastoupení respondentů z osloveného souboru.

Sběr dat proběhl prostřednictvím e-dotazníku,³⁵ na základě výzvy k účasti motivačním dopisem na e-mailové adresy členů komise. Pro získání maximálního vzorku, odpovídajícího rozsahu základního souboru, proběhl ve dvou kolech, 18. 11.–11. 12. 2015 a poté 22. 2.–16. 3. 2016 a zapojila se do něj stávající členská základna komise k termínu konání, tj. kompletní členská základna komise čítající celkem 68 respondentů (62 žen a 6 mužů). Výzkumné šetření sledovalo sedm klíčových položek: instituce působení respondenta, pracovní pozice, délka praxe v oboru, vzdělání/kvalifikace, specializace respondenta, absolvování kurzů dalšího vzdělávání a (pouze pro interní potřeby komise) zájem o zapojení do práce komise. Vyhodnocování dat probíhalo od června 2016. Konkrétní výsledky šetření ukazuje následující část textu.

2.2 Shrnutí výsledků výzkumné sondy

Pro přehlednou prezentaci výzkumných zjištění data interpretujeme třemi vhledy, a to do oblasti kvalifikace respondentů, profesního působení a jejich praxe a specializace. U jednotlivých položek uvádíme počty výskytu odpovědí.³⁶

2.2.1 Vzdělání/kvalifikace a další vzdělávání

Jedna z oblastí, na kterou se dotazníková sonda soustředila, bylo zjištění dosaženého vzdělání respondentů a jejich studiem získaná odborná kvalifikace. Doplnující informace zjišťovala také využívání forem dalšího vzdělání. Členská základna komise uváděla ve velké většině dosažené vysokoškolské vzdělání magisterské (46) nebo inženýrské (1). Bakalářského vzdělání (7) dosáhl srovnatelný počet respondentů jako těch, kteří již disponují dosaženým vzděláním doktorským (8). Ostatní respondenti dosáhli vyššího odborného (1) nebo středoškolského (5) vzdělání. Respondenti absolvovali studijní obory zastřešující:

a) *muzea, oblast umění, památek a cestovního ruchu a kulturu obecně*: jde o obory muzeologie/muzejnictví, výtvarné umění, dějiny umění, divadelní umění, estetika a teorie kultury, umělecký oděvní průmysl, sdružená uměnovědná studia, péče o kulturní dědictví, kulturně historická regionalistika, management cestovního ruchu, management v kultuře

³⁵ Vyplnění e-dotazníku bylo z důvodu usnadnění sběru i následného vyhodnocování dat realizováno prostřednictvím portálu google (google forms).

³⁶ Procentuální výskytů zařazujeme vzhledem k omezené vypovídací schopnosti pouze do závěrů.

b) *pedagogické obory*: pedagogika, učitelství na 1. a 2. stupni základních a středních škol (český jazyk, výtvarná výchova, dějepis, ruský jazyk, biologie, zeměpis), předškolní pedagogika, speciální pedagogika, sociální pedagogika, pedagogika volného času, specializace v pedagogice, křesťanská výchova, přímo muzejní pedagogika

c) *obory v muzeu zastoupené*: archeologie, historie, dějiny umění, etnografie/etnologie, geologie, pomocné vědy historické, biologie, ekologie

d) *další obory*: filologické obory (německý jazyk)

Kurzy dalšího vzdělávání potvrzuje 35 respondentů, další vzdělání naopak neabsolvovalo 33 osob.

2.2.2 Charakteristika působišť a vykonávané pracovní pozice

Dotazníková sonda se zaměřila na ověření instituce, v níž respondenti působí, a na jaké pracovní pozici. Související otázky směřovaly na zjišťování podrobností o stále velmi typických kumulativních pracovních pozicích respondentů. Podle výsledků dotazníkové sondy převážná většina respondentů působí v muzeích (52).³⁷ V členské základně jsou zastoupeni také pracovníci univerzit (4) nebo galerií (2), po jedné odpovědi jsou jako domovské instituce respondentů uváděny památník, kulturní centrum, Národní památkový ústav, knihovna.

Respondenti u svého zaměstnavatele zastávají širokou škálu pracovních pozic pod různorodým označením. Nejčastěji svou edukační činnost v muzeu jako samostatnou pracovní pozici označili respondenti pod zavedeným pojmenováním muzejní pedagog (9) nebo jinými alternativami jako je pedagog volného času (6), lektor (3), kurátor styku s veřejností (1), specialista na práci s veřejností (2), průvodce (1). Jinou rovinou muzejněpedagogické či metodické odbornosti, zastoupené ve zkoumaném vzorku, jsou pozice vysokoškolský pedagog (4), vedoucí metodických center (2) a externí metodik (1). Vzorek zahrnuje také ministerského radu (1) nebo pracovníka „na volné noze“ (1). Z dalších samostatných pracovních pozic jsou zastoupeni ředitelé či vedoucí (6), odborní pracovníci (4), kurátoři (2), vedoucí správy sbírek (1), projektový pracovník (1).

Velmi zajímavý a škálu terminologického označení pro nejrůznější pedagogickou (a marketingovou) práci s muzejním publikem rozkrývající je pohled na velmi častou kumulaci pracovních funkcí (ukázala se ve 23 případech). Z hlediska tzv. pracovníků v první linii najdeme např. kumulace funkce kulturně výchovného pracovníka s průvodcovskou činností (1) či lektora, který je současně programovým pracovníkem a vedoucím oddělení (1) anebo v praxi poměrně klasickou práci na postu průvodce/pokladní (1). Podíváme-li se na kumulaci funkcí muzejněpedagogických s některými dalšími, či specifickými, pak práce muzejního pedagoga v rámci pracovního úvazku respondentů variuje s činnostmi lektor/průvodce (3), programový pracovník/produkční/public relations (5),³⁸ výtvarník nebo výstavář (3), správce či kurátor (2). V některých případech i zdánlivá nekumulovaná pozice v sobě kumulaci „neoficiálně“

³⁷ Vedle zástupců institucionálních členů (60) jsou mezi respondenty také „individuální členové“ komise (8). Jde o členy komise, kteří byli k získání individuálního členství motivováni např. skutečností, že jejich zaměstnavatel není členskou institucí Asociace muzeí a galerií ČR – např. jde o pracovníky školských zařízení, akademických pracovníků, anebo o osoby samostatně výdělečně činné, kteří nejsou vázáni na muzejní či jinou instituci hlavním pracovním poměrem.

³⁸ Najdeme také další kombinace muzejní pedagogiky a public relations, kde třetím odborným směrem je současný výkon práce grafika či knihovníka, programového pracovníka, produkčního, vedoucího oddělení.

nese – např. u kurátorů je třeba si uvědomit, že mohou mít na starosti edukaci, chápanou zaměstnavatelem jako běžnou a nedílnou součást jejich kurátorské práce.³⁹

2.2.3 Délka praxe a odborná specializace

Délku své praxe v daném oboru či oblasti činnosti respondenti uvádějí nejčastěji do 5 let na dané pracovní specializaci (30). Dále jsou výsledky vyrovnané ve dvou kategoriích – mezi 5–10 lety praxe (15) a nad 15 let (14). O něco menší zastoupení vykazuje praxe mezi 10–15 lety (9). Můžeme tedy říci, že zkoumaný vzorek je zastoupen jak služebně mladšími, tak i dlouholetými pracovníky na vybraných pozicích.

Sledovaný vzorek vykazuje velmi široký oborový záběr, týkající se muzejní pedagogiky a práce s širokou veřejností. Až na velmi malý počet respondentů bez specializace (5) uvádějí jednu či více specializací. Vzhledem k co největší přehlednosti získaných dat můžeme specializaci respondentů kategorizovat prostřednictvím identifikování společných znaků do následujících kategorií:

a) *podle cílové skupiny*: nejvíce respondentů v této kategorii uvádí zaměření na školní skupiny – mateřské, základní nebo střední školy (14) nebo děti – děti obecně anebo také příměstské tábory nebo rodiny s dětmi (7). Obdobně zastoupenou je u respondentů specializace na návštěvníky se speciálními vzdělávacími potřebami (7) a koncentrace na profesi muzejního pedagoga a další profesní vzdělávání (8). Dále se objevuje zaměření na seniory (2), dobrovolníky (2) a práci s veřejností obecně (4).⁴⁰

b) *podle typu instituce/expozice/oboru*: s rovnoměrným zastoupením se v odpovědích objevovaly muzea umění/galerie (2), památkové objekty a památková péče (2), lidová kultura (1), přírodovědné obory (1), archeologická expozice (1).

c) *podle tématu/odborného zaměření*: jako nejčastější odborné/tematické zaměření respondenti uváděli regionální dějiny (8), problematiku public relations, propagace, marketingu či managementu (3) a dějiny kultury (2). Po jedné odpovědi byly zastoupeny správa sbírkového fondu, příprava metodik, dějiny vzdělávání, muzeum a komunitní život, historie stolování a životního stylu, Velká Morava, textil, keramika, lázeňství.

d) *podle specializace v muzejní didaktice*: široké spektrum odpovědí naznačuje individuální profilace muzejních pedagogů a varietu jejich edukačního působení v praxi. Vedle obecného zaměření na muzejněpedagogickou didaktiku (1), strategické plánování vzdělávací činnosti muzea (1) a interaktivitu (1) specifikují respondenti svou profilaci na dramatickou výchovu (2), didaktickou hru (1), zážitkovou pedagogiku (2), výchovu uměním (2), kritické myšlení (1), interkulturní vzdělávání (1), výchovu k toleranci (1), roli muzeí v sociální prevenci (2), neformální vzdělávání (1), tvorbu pracovních listů a lektorskou činnost (2), sbírky ve výuce (1), přípravu vzdělávacích programů na klíč (1), digitální obsah (1) a přiblížení literatury prostřednictvím loutek (1).

e) *podle subdisciplín muzejní pedagogiky*: logicky vzhledem k velkému zastoupení edukačních pracovníků v muzejních institucích v členské základně komise nejvíce respondentů se specializuje

³⁹ Vedle kumulace funkcí kurátora, produkčního a programově kulturního pracovníka (1) tak u těchto fakticky či jen zdánlivě nepedagogických pracovních pozic najdeme kumulativnost kurátorské práce s prací botanika (1), historika a knihovníka (1), etnografa a současně vedoucího pracovníka (1) anebo historika, který je současně správcem deponitáře (1). Zapojení v oblasti edukace či public relations není neslučitelné ani s oficiálně vymezenými posty vedoucí/výtvarník/aranžér (1) či výzkumný vývojový pracovník/projektový manažer (1).

⁴⁰ Respondenti uvádějí zacílení na veřejnost bez její bližší specifikace (nebo formulaci „běžný návštěvník“) či kulturní akce pro veřejnost.

právě na oblast muzejní didaktiky (20). Dále se v odpovědích vyskytuje metodologie muzejní pedagogiky (2), muzejní psychologie (2) a inkluzivní muzejní pedagogika (3).⁴¹

Závěry

Muzejní pedagog představuje v praxi českých muzeí stále relativně mladou pracovní pozici, která vedle samostatného působení jedince či dokonce oddělení (povětšinou pouze u velkých institucí), funguje stále značnou měrou formou až vysoce kumulovaných pracovních činností. V řadě muzeí se na jeho zavedení stále čeká a činnost muzejních pedagogů tak prozatím suplují jiné pracovní pozice v muzeu. Vzhledem k rozsahu odborných teoretických a empirických zdrojů k profesi muzejního pedagoga je možné se seznámit s charakteristikou pracovní náplně a požadovaných kompetencí; samotné plošné a komplexnější empirické zmapování profesiografie muzejních pedagogů v českých muzeích však dosud chybí.

Rozvoji oboru muzejní pedagogika i profese muzejního pedagoga napomáhá vedle individualizované muzejní praxe jednotlivých institucí mj. také existence profesních sdružení v oboru, k nimž patří také Komise pro práci s veřejností a muzejní pedagogiku při Asociaci muzeí a galerií České republiky. Komisi se za dobu její existence podařilo vstoupit do teorie i praxe muzejní pedagogiky, postupně aktivizovat členskou základnu k pravidelným profesním setkáním a diskusím a přispívat k rozvoji oboru i profese. O samotných muzejněpedagogických pracovnících však dosud bylo publikováno minimum informací. Součástí aktivit komise jako jednoho ze zastřešujících subjektů sdružujících muzejní pedagogy v ČR, proběhl na přelomu 2015/2016 prostřednictvím e-dotazníku sběr dosud neshromážděvaných dat o jejich členech, ve snaze přispět k dílčí reflexi profesního obrazu muzejních pedagogů. Byť získaná data nejsou obrazem celé muzejněpedagogické obce v České republice (a není ani známo, jakou část celku zkoumaný vzorek tvoří), odráží sonda určitá podstatná zjištění, a to zejména při jejich konfrontaci s postupně konstruovaným obrazem muzejního pedagoga ve stále nejasných konturách. Pohledem nezainteresované odborné veřejnosti či obrácením se k neaktualizovaným zdrojům může být muzejní pedagog ve spojitosti s vnímanou „novostí“ této pozice zkráceně chápán jako začínající elév s nedostatečným vzděláním, neadekvátní odbornou profilací a krátkou profesní historií. Tato stále částečně opakovaná konstatování rozporují již výsledky realizované výzkumné sondy na plně saturovaném vzorku 68 respondentů-členů Komise pro práci s veřejností a muzejní pedagogiku: respondenti profilovaní na muzejní edukaci jsou z převážné většiny (91 %) vysokoškolsky vzdělaní odborníci v některém z oborů orientovaných na kulturní instituce, muzea a umění, případně pedagogickým vzděláním anebo disponují kvalifikací v některém z oborů v muzeu zastoupeném. Přibližně polovina (51,4 %) uvádí také absolvování kurzů dalšího vzdělávání. V muzeu pracuje celých 76,4 % z nich, ostatní se uplatňují v dalších kulturních a paměťových institucích, univerzitách, školských zařízeních či jako osoby samostatně výdělečně činné. Z hlediska pracovní náplně celých 38 % respondentů vykonává až vysoce kumulovanou práci (např. v rámci svého úvazku pracuje jako průvodce, pokladník, kurátor, produkční a programově kulturní pracovník). Z výsledků je patrná široká škála označení muzejněpedagogické práce – pouhých 13 % uvádí jako označení své práce samostatný post „muzejní pedagog“, jako „pedagog volného času“ je pojmenována pozice 8,8 % respondentů a označení „lektor“ uvádí 4,4 %. Ostatní členové komise pak pracují v nejrůznějších kumulacích, převážně s obsažením práce muzejního pedagoga či lektora. Že se nejedná plošně o začátečníky v oboru, ukazuje délka jejich praxe. Vedle 44 %, kteří se v oboru pohybují max. 5 let, již 20 %

⁴¹ Konkrétně se specializací na práci s neslyšícími a sociálně znevýhodněnými návštěvníky.

má praxi mezi 5–10 lety a celková třetina členů komise dokonce vykazuje více než desetiletou praxi (z toho 20,5 % má dokonce praxi více než 15 let). Dotázaní respondenti specifikují také svou oborovou specializaci, kterou ve své práci s muzejním publikem mohou zúročit. Častější frekvence výskytu se objevuje v profilaci na regionální dějiny, práci se školami a návštěvníky se speciálními vzdělávacími potřebami a také výtvarně edukační programy.

Počet jedinců spojených svou profesí s muzejní pedagogikou a jejich podrobnější profesní profil zatím není v České republice uspokojivě zmapován. Závěry, které realizovaná sonda přinesla, mohou motivovat k dalšímu kvantitativnímu i kvalitativnímu zmapování problematiky a dalším diskusím nad expertností muzejněpedagogických pracovníků. Mohou také prospět v procesu postupného schvalování ukotvení této profese v pracovních předpisech i samotné muzejní praxi.

Seznam pramenů a literatury (References)

- Excellence in Practice: Museum Education Principles and Standards* [online]. Washington: American Association of Museums, 2005, p. 10 [cit. 2016-11-30]. Dostupný z [www: <http://www.aam-us.org/docs/default-source/accreditation/committee-on-education.pdf?sfvrsn=0>](http://www.aam-us.org/docs/default-source/accreditation/committee-on-education.pdf?sfvrsn=0).
- FIALOVÁ, Dagmar. (2004). *Výroční zpráva Asociace muzeí a galerií za rok 2003*. Praha : Asociace muzeí a galerií České republiky. ISBN 80-86611-08-6.
- FIALOVÁ, Dagmar – MEDŘÍKOVÁ, Petra. (2005). *Výroční zpráva Asociace muzeí a galerií za rok 2004*. Praha : Asociace muzeí a galerií České republiky. ISBN 80-86611-14-0.
- HOLMAN, Pavel. (2000). Historie Odborné komise pro práci s veřejností při AMG. In *Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií. Deset let činnosti 1990–2000*. Praha : Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií, p. 76.
- HOLMAN, Pavel. (1998). Zasedání Odborné komise pro práci s veřejností. In: *Věstník Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií*, No. 3, p. 7.
- HOLMAN, Pavel – ZÁRYBNICKÝ, Miloš – FIALOVÁ, Dagmar. (1997). Nově ustavená Pracovní skupina pro práci s veřejností se představuje. In: *Věstník Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií*, No. 3-4, pp. 3-4.
- HRUBIŠOVÁ, Jana. (2014). *Syndrom vyboření u muzejních průvodců a lektorů*. Brno : Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav archeologie a muzeologie, Diplomová práce.
- JAGOŠOVÁ, Lucie. (2015). Muzejní pedagog jako (semi)profese. In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, vol. 3, no. 2, pp. 39-58. ISSN 1339-2204.
- JAGOŠOVÁ, Lucie. (2005). *V první linii... Inovativní přístupy v průvodcovské a lektorské činnosti. Výstupy kolokvia Komise pro práci s veřejností a muzejní pedagogiku AMG ČR (metodický materiál)*. Brno : Ústav archeologie a muzeologie FF MU – Oddělení muzeologie a Katedra UNESCO pro muzeologii a světové dědictví.
- JAGOŠOVÁ, Lucie. (2015). Záměry a výstupy kolokvia V první linii... Inovativní přístupy v průvodcovské a lektorské činnosti. In: *Museologica Brunensia*, vol. 4, No. 1, pp. 35-36. ISSN 1805-4722.
- JAGOŠOVÁ, Lucie – MRÁZOVÁ, Lenka. (2015). Tradition of museum pedagogy and the role of Brno museology on its development. In: *Museologica Brunensia*, vol. 4, No. 2, pp. 56-64.

- JAGOŠOVÁ, Lucie – KIRSCH, Otakar a kol. (2016). *Muzejní profese a veřejnost 1. Nástin historie a současnosti vzájemných vztahů muzeí a jejich publika* [online]. Brno : Masarykova univerzita [cit. 2017-02-06]. Dostupný z www: <http://www.phil.muni.cz/plonedata/waom/knihy_oddeleni/muzejni_profese_a_veřejnost.pdf>. ISBN 978-80-210-8432-2.
- JAGOŠOVÁ, Lucie – JÚVA, Vladimír – MRÁZOVÁ, Lenka. (2010). *Muzejní pedagogika. Metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. Brno : Paido. Kultura a edukace, vol. 1. ISBN 978-80-7315-207-9.
- Komise pro práci s veřejností a muzejní pedagogiku [online]. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2015 [cit. 2016-11-30]. Dostupný z www: <<http://www.cz-museums.cz/web/amg/organy-amg/komise/komise-pro-praci-s-verejnosti-a-muzejni-pedagogiku>>.
- KRÁLOVÁ, Jitka – KMOŠKOVÁ, Renata. (2016). Muzejní pedagogové a učitelé... Spolu a společně. In: *Věstník Asociace muzeí a galerií České republiky*, No. 2, p. 30.
- KULHAVÁ, Zdeňka – TOMEŠKOVÁ, Kateřina. (2015). V první linii... potřetí. Komunikace se zákazníkem aneb Co může ovlivnit každý z nás. In: *Věstník Asociace muzeí a galerií České republiky*, No. 5, p. 25.
- Muzejní edukátor. In: *Národní soustava kvalifikací* [online]. [cit. 2017-07-08]. Dostupný z www: <<https://www.narodnikvalifikace.cz/kvalifikace-1123/kvalifikacni-standard>>.
- Muzejní edukátor. In: *Národní soustava povolání* [online]. Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2016-12-04]. Dostupný z www: <http://katalog.nsp.cz/karta_p.aspx?id_jp=102314>.
- NĚMCOVÁ, Hana. (2010). V Brně se sešla Komise pro muzejní pedagogiku a práci s veřejností. In: *Věstník Asociace muzeí a galerií České republiky*, No. 1, pp. 11-12.
- NĚMCOVÁ, Hana – KYSELO, Alena Anna. (2013). Seminář muzejních pedagogů v Jičíně. In: *Věstník Asociace muzeí a galerií České republiky*, No. 1, pp. 15-16.
- Odborná komisia pre výchovu a vzdelávanie v múzeách [online]. Banská Bystrica: Zväz múzeí na Slovensku, 2016 [cit. 2016-11-30]. Dostupný z www: <<http://okvav.zms.sk/>>.
- PARKER, Harry S. III. (1972). The training of museum educators. In *The museum in the service of man: today and tomorrow: The museum's educational and cultural role/ Le musée au service des hommes aujourd'hui et demain: Le rôle éducatif et culturel de musée*. Paris : International Council of Museums, pp. 169-170.
- STEHLÍK, Michal. (2004). Ustavující zasedání komise pro práci s veřejností a muzejní pedagogiku AMG. *Věstník Asociace muzeí a galerií České republiky*, No. 4, p. 5.
- STUHLÍKOVÁ, Alice. (2012). *Profese galerijního pedagoga*. Brno : Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra výtvarné výchovy. Dizertační práce.
- TALBOYS, Graeme K. (2000). *Museum Educator's Handbook*. Aldershot, Brookfield : Gower. ISBN 0-556-08173-3.
- TOMEŠKOVÁ, Kateřina. (2016). Jak pracuje tým aneb Ohlédnutí za přerovským kolokviem. In: *Věstník Asociace muzeí a galerií České republiky*, No. 4, p. 27.
- TOMEŠKOVÁ, Kateřina. (2013). Reflexe celostátní odborné akce muzejně pedagogické disciplíny. In: *Věstník Asociace muzeí a galerií České republiky*, No. 6, pp. 10-11.
- TOMEŠKOVÁ, Kateřina a kol. (ed.). (2016). *Jak pracuje tým. Prezentáční a edukační aktivity muzeí jako důvod spolupráce napříč muzejními profesemi. Sborník z kolokvia Přerov 2016*. Brno : Moravské zemské muzeum. ISBN 978-80-7028-474-2.
- TRAN, Lynn Uyen – KING, Heather. (2007). The Professionalization of Museum Educators: The Case in Science Museums. In: *Museum Management and Curatorship*, No. 2, pp. 138-143. ISSN 0964-7775.

Usnesení XI. Sněmu Asociace muzeí a galerií České republiky, z. s. konaného ve dnech 4.–5. listopadu 2015 v Plzni v Konferenčním a společenském centru Secese. In: *Věstník Asociace muzeí a galerií České republiky*, 2015, No. 6, pp. 4-6.
Výroční zpráva Asociace muzeí a galerií ČR za rok 2015. [Praha]: [Asociace muzeí a galerií České republiky], [2016].